

# Sabahattin Ali'nin şehirleri

## BUMİN ERGENEKON

**YAPI Kredi Kültür Sanat** Merkezi sergisini, roman ve öykülerinde Anadolu insanına yaklaşımı ve Türk edebiyatına yeni bir boyut kazandırmasıyla ünlenen **Sabahattin Ali**'ye ayrılmış. 17 Şubat 2018 Cumartesi günü gezdiğim bu sergide, kitaplarından alıntılan bölümler, fotoğraflarını kendi çektiği Anadolu şehir ve köy manzaraları, el yazısı mektupları, gezip gördüğü şehirlerin haritaları, hakkında çıkarılan hükümet kararı ve diğer resmi yazılar paylaşılmış. Çok sevdiği eşi Aliye Ali ve kızı Filiz Ali ile fotoğrafları; **Sabahattin Ali**'nin iyi bir eş ve sorumlu bir baba olduğunu göstermekte. **Sergide** 'aşk' üzerine yazdığı şu sözler dikkat çekici: "Aşk hiç de sizin söylediğiniz basit sempati veya bazen derin olabilen sevgi değildir. O büsbütün başka, bizim tahlil edemediğimiz öyle bir histir ki, nereden geldiğini bilmediğimiz gibi, günün birinde nereye kaçıp gittiğini de bilemeyiz. Ne kadar çok insanı seversek, asıl sevdiğimiz bir tek kişiyi de o kadar çok ve kuvvetli severiz."

## GERÇEKÇİ YAZARDI

Kitaplarını severek okuduğumuz **Sabahattin Ali**, **sergide** de açıkça görüleceği üzere gerçekçi bir yazardır. Anadolu'nun ezilen insanlarını kendi tecrübe ve gözlemlerini katmak suretiyle aktarmıştır. Türk toplum geleneklerini ve bu kalıplar içinde geçen Anadolu köy ve şehir yaşamını dile getirir. Yaşadığı dönemin şehir hayatına dair arkadaşlık ile ast-üst ilişkilerini, bir devlet memurunun kuru, tekdüze ve sancılı yaşamını, uğranılan haksızlıkları ve olan siyasi çalkantıları



Eşi Aliye Hanım

Sabahattin Ali

son derece gerçekçi olaylar silsilesi içinde yansır.

Onun öykü ve romanlarına güçlü doğa betimlemeleri hakimdir. Eserlerinde, Anadolu yaşamına dıştan bakıldığında görülmeyeni, bilinmeyi gösterir. Köy ve kasaba hayatı dışardan zannedildiği gibi durağan ve hareketsiz değil ama aslında kendine özgü bir canlılığa sahiptir.

"İçimizdeki Şeytan" kitabının önsöz yazarı Selim İleri, Tahir Alangu'nun dikkat çekici eleştirilerine yer vermiştir (1). Alangu'ya göre, Kuyucaklı Yusuf'ta yer alan olağanüstü Anadolu sahneleri "maceralı, şiirli bir aşk hikâyesine geçiş" için dekor çabası taşır. Alangu Kuyucaklı Yusuf için, İçimizdeki Şeytan ve Kürk **Mantolu Madonna**'dan daha gerçekçidir tespitinde bulunur ve "halk romanlarının" izlerini gördüğünü vurgular.

**Sabahattin Ali** gerçekleri olduğu gibi yalın halleriyle okura sunmuştur. Öykülerinde yarattığı kişilerle zaman zaman duygusal bağı koparır, sadece gerçeği yazarak okuru derinden sarsar. 'Yeni Dünya' adlı öyküsünde, toplumun en alt kademelerinde yaşamını sürdürmeye çalışan, köy düğünlerinde oynayan, vücudunu satan "Yeni Dünya" lakaplı kadının cesedinin naklini şu satırlarla tasvir etmektedir (2): "En arkada da, Yeni Dünya'yı taşıyan araba gidiyordu. Bir sürü çocuğun arasında, birkaç avuç kuru odun üstünde uzanan ölünün, sarıntıyla kilimden dışarı fırlayan başı, tekerlekler taşlara çarptıkça arabanın yan tahtalarına vuruyor, saçları kuru otlara ve samanlara kaşırıyordu."

## ONUN ESERLERİ

**Sabahattin Ali**'nin yaşamını dönemin siyasi baskıları şekillendirmiş, sol eğilimli görüşlerinden dolayı komünistlikle suçlanmış, gözaltına alınmış ve sürekli takip edilmiştir. Öte yandan, diğer yazar ve **şairlerle** içine düştüğü fikir uyumsuzluklarını romanına (İçimizdeki Şeytan) yansıttığı düşüncesi ortaya atılmıştır. **Sabahattin Ali** bu romanında yarattığı bazı **şair** ve yazar karakterleri acımasızca eleştirmektedir. 'İçimizdeki Şeytan' önsözünde Selim İleri şöyle devam eder:



Istanbul İstiklal Caddesi'nde bulunan Yapi Kredi Yayınları Sergi Salonu'nda Sabahattin Ali Sergisi

"Sonradan öğrendiğime göre, 'İçimizdeki Şeytan'da, Peyami Safa, Atsız gibi gerçek kişiler ağır ithamlarla yerliyormuş. Bu türden sözlerin, söylentilerin geçersizliğini öğrenmek için de zamana ihtiyacım varmış. Bugün, roman **sanatının**, 'kurmaca'dan ötesine değerlendirilemeyeceğini bildiğimden; ne **Sabahattin Ali**'nin eserinde Peyami Safa'yı ya da Atsız'ı görüyorum, ne de Atsız'ın eserinde **Sabahattin Ali**'yi". Ona göre 'İçimizdeki Şeytan' karanlık siyasetin insanları birbirine kırdırabileceğine değinen bir ibret kitabıdır. Ancak, 'TRT Belgesel' yapımında, Filiz Ali romanda geçen Nihat karakterinin Nihal Atsız'ı temsil ettiğini kabul etmektedir (3).

## ESİNİN ANLATTIKLARI

"Hayatımızın bir takım ehemmiyetsiz teferruatın oyun ağı olduğunu" söyleyen **Sabahattin Ali**, bu oyun ağına sürüklenecek ve bu şekilde de kaderi belirlenecektir. 1948'de hapisten çıktığında işsizdir, kimse işe almamaktadır. Yasal yollardan yutdışına çıkamayacağını görüp, kaçak bir şekilde çıkmayı düşündüğünde ise talihsiz ve esrarlı ölümüne biraz daha yaklaşmış olur. Mezar yeri bilinmeyen **Sabahattin Ali** akıbetini hissetmişcesine 'Dağlar' şiirinde şu dizeleri yazar:

Birgün kadrime bilinirse,  
İsmim ağza alınırsa,  
Yerim soran bulunursa;  
Benim meskenim dağlardır.

## SERGI 27 NISAN'A KADAR

**Sergide**; kendisi ile yapılan televizyon (TRT Türk) söyleşisinde, Filiz Ali'nin bugün hâlâ o trajik ölümün etkisi altında kaldığı görülmektedir (4). "Niye öldü, öldürüldü, çözemedim" der. **Sergide** ölümüyle ilgili bir de eski mecmua bulunmakta. **Sabahattin Ali**'nin katlinin o devirde nasıl meşurlaştırıldığını, yazarın nasıl itibarsızlaştırılmaya çalışıldığını teşhirden siz de okuyabilirsiniz.

Roman ve öykülerindeki gibi trajik bir şekilde hayatı sonlanan **şair**, öykü, roman ve oyun yazarı, edebiyat düşünürü ve eleştirmen **Sabahattin Ali**'nin yaşam serüvenini, hakkındaki bilgi, belge ve fotoğraflarla **Yapi Kredi Kültür Sanat**'ta (İstiklal Caddesi No.161, İstanbul.) 27 Nisan'a kadar izleyebilirsiniz.

Kaynakça:

Selim İleri, Temmuz 2015, Önsöz: Belki de İktidardaki Şeytan; **Sabahattin Ali**, İçimizdeki Şeytan, **Yapi Kredi Yayınları**, İstanbul, s.7-12.

**Sabahattin Ali**, Yeni Dünya, **Yapi Kredi Yayınları**, İstanbul, s.79-92.

TRT Belgesel, **Sabahattin Ali** Belgeseli, Youtube, 3 Nisan 2017.

<https://www.youtube.com/watch?v=D2EQX4EvDZo>

TRT Türk, video, **Yapi Kredi Kültür Sanat** Merkezi **sergi** arşivi, İstanbul (17.02.2018).